

Պայտ 7 տարի թագաւորելով կը սպանուի ի 374, որեւէմ Արշակի կը մնայ 17 տարի միայն 350 և 367, իբր ստիպելով Տաշիւ: Այդ միջոցին կայսրներն են, Վոստանդ 350—361, Յուլիանոս 361—363, Յուլիանոս 363—364, և Վաղէս 364—367, և Արշակ չորրորդն հետ ալ կրնայ զործ ունենալ պատմութեան պահանջից համաձայն: Պարսից թագաւորութեան մէջ Հապուհ է միայն, և պատմիչներէն ոմանց Ներսէ՛հ կամ Որմիկոյ թագաւորներ յիշելը, կամ յայտնի գրչութեան սխալներն են, և կամ Որմիկոյի որդի և Ներսէ՛հի թոռ բացատրութեանց կրճատեալ աղաւաղումներն են. և կամ թերեւս այդ անունները կրող արքայադուռն իշխաններ են, որը մասնաւոր գործեր կատարած են: Ամեն առթիւ մէջ արտաքին պատմութիւններէն Հապուհ տարիները ստուգուած են և կասկած չեն վերցնել: Ամփոփեալ ուշիմք Արշակի և Վոստանդի տեսակցութիւնը ի 360, և Արշակի և Յուլիանոսի բանակցութիւնները ի 363, որոնք լիովին կ'արդարանան:

20. Աւելի գծուար է Արշակի ամուսնութեանց խնդիրը, յայն Որմիկոյապի և Սիւնեցի Փառանձեմի հետ: Նախ Արշակը պիտի չէ ամուրի երթնալով մինչեւ իւր թագաւորելը, զի 40—45 տարեկան զահակալած է, և հարկաւ թագաւորութիւնէն զաւաճող ամուսնացած և զաւակներ ունեցած էր. և ամենայն հաւանականութեամբ այդ ծիւղերէն Սարգսզաւ և Նոսրով և Վառաշապուհ, որոնք յետոյ իբրեւ արքայադուռներ թագաւորներէն թէպէտ իրենց ազգաւորութեան աստիճանը ծղրուած չէ: Որմիկոյապ Վոստանդի խոնարհելու էր, և Վոստանդ վախճանած է ի 350, Արշակի թագաւորելուն տարին: Այստեղական խոնարհումը մը նորէն թագակապ գլուխի մը կրնար պատկանել, և այդ պատճառով Վոստանդ զայն Արշակի կու տայ անմիջապէս: Ներսէ՛հը, երբ հարեանցունի կ'ընկերանայ, պէտք չէ հայրապետ երթնալով, այլ պարզ արքունի պալատան պաշտօնեայ մը, որպիսի էր իրօք Ներսէ՛հ, երբ 350ին Վոստանդնուպոլսն էր գաւառար, և իւր աստիճանին պահանջմամբ շատ լաւ կրնար թագաւորին հարեանցունի ընկերակցել: Արշակ, կամ այլի մնացած էր, և կամ կայսեր պահանջմամբ և բարեկամութեան պայմանաց զօրութեամբ, առաջին կինը ետեւ թողլով Որմիկոյան տիկնաթիւնէն կը բարձրացնէր: Արտաքին պատմիչներու համաձայն Պայտ Որմիկոյապի զաւակն է, և յետոյ յայն ունեցած ըլլալուն համար Արշակի երեցագոյն զաւակներուն կը նախագաստի, և հօրը յաջորդ կը հռչակուի:

21. Ներսէսի կաթողիկոսութիւնը կրնայ դուրսի ի 353, քառէնի մեռնելէն տարի մը ետքը. երբ հայրապետական աթոռը թափուր նկատուած է, և այն Շահակի՝ զոր կանուս յիշած էր Բիւլտանդ (Գ. 17), կարծես թէ գոյութիւն ունեցած չէ (Գ. 3), որ աթոռն ալ տէր չունի: Բիւլանդի նկարագրող Ներսէսի վրայ, որ թագաւորին սուրբ բռնող ծաղիկահասակ սենեկապետ մըն է, չնեւրեմ մեջ 25 է բարձր տարիք տալ անոր, և այս տարիքը կ'արդարանայ ի 353, երթնալով որ ծնած լինի ի 327, ինչ որ կրնայ համաձայնել Գրիգորէ սկսած

ծնունդներուն ժամանակագրութեան հետ: Կրնայ ևս պատշաճիւ իւր որդւոյն՝ Սահակին տարիքին, զի Սահակ 352ին ծնած ենթագրուելով 438 ին 85 տարեկան վախճանած կ'ըլլայ: Այս տեղ զիտելի է, որ ժամանակին տիրող եկեղեցական կարգաց հակառակ կու գայ՝ Ներսէսի կաթողիկոսանալէ ետքը զաւակ ունենալը: Բրքիչոյ կը մեղադրեն Փարսկեցիէն, որովհետեւ Գոռնիֆէտ, այսինքն է ընտանեաց կ'ապրէր կաթողիկոսարանի մէջ, և «Ոչ ըստ սուրբ անրիծ կրօնիցն», որուն կը հետեւէին Լուսարբի սերունդէն կաթողիկոսները:

22. Ներսէս 353ին, իբր 25—26 տարեկան հայրապետ եղած լինելով 20 տարի կը պաշտօնավարէ և կը մեռնի ի 373, իբր 47 տարեկան եղած տանն: Նուազանքին ժամանակ տալ Ներսէսի՝ չգոհացնել պատմութեան պահանջները, և անոր կեանքին բազմաթիւ և բազմակողմանի երեւոյթները: Իւր ժամանակին կայսրներն են. Վոստանդ Յուլիանոս, Յուլիանոս, և Վաղէս, և կ'արդարանան բոլոր յարաբերութեանց պարագաները: Իսկ ազգային թագաւորներուն հետ, իւր ժամանակը կը համեմատի Արշակի հետ 353—367, և Պայտը հետ 367—373, և այս ալ պատմութեանց համաձայն կու գայ: Ներսէսի երթեւեկները ծղրելու հարկ չեմք տեսնել ընդհանուր ժամանակագրութեան մէջ:

Մ. Ս. Օ.

(Հարոս-իւնի)

ԵՐԵՄԻՈՒ ԶԷԼԷՊԻՆ Կ.ՊՕԼՍԵՑԻՈՍ
ՊԵՏՐՈՒԹԵԱՆ ՍՅՈՒԳՈԼՈՍ

(Հարոս-իւնի)

ՉՈՐՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Արեւմտից քաղաքիս վնց դասը: Պատմութիւն շրջոյն: Եւ Էլիմասն տրաքիտի: Եւ Էլիմասն տէտէն: Եւ պատուի այսպմայն: Եւ գերեզմանաց վարդապետացն: Եւ Ծրեմիայի որդւոյն:

Ուռնք՝ վարդապետ խնդրեմ՝
ձանձրութիւն թեղ մի դիպնան.
Ձի նաւաւ այլ ոչ քալուի՝
թեղ թեղ ձիս հեծնուց յընթացման.
Ձհուսիս ի քամակս առնուի՝
ի հարաւ գնամք յանդիման:
Ձարեւմտեան քաղաքիս անցուց՝
զորուն՝ աւր զինչ գիպենան:
Ձառ ի վեր ընթացս առցուց
տեսնալ մեր գէկրի գափին այն,
Էկրի վանս այնմ կոչի՝
երկ գրունքն չէ միմանց յանդիման:
Քան և մէկ երբոր գուռն՝
քաղաքիս ցամաքի կողման.
Ձի երկ պարսպոց պատեալ՝
և խանեկի երբոր շուրջ առան:
Մէկաբք տաճկաց մինչեւ ասան՝
յայիսն սարայէն երեւման:

10 Եւ դօժչիւրն եւ գիւղանք՝
մինչ գնաւ յէռակի սահմանս
Մերձ գոյ եւ այրն լի ջրովք՝
բաժանեալ յառաջ բաղմանս .
Զոր հեռուստ առաւ երբն՝
խելացին սուլլման սիւլէյմանս
Ռահք ահա աստ որոշեալ՝
ի քաղաք աղբերք ընծանանս .
15 Սու նազրի եղեալ գոյ՝
յիստակել դաւերս նորոգմանս
Իբր հարիւր աղբերակօք՝
ի սահմանս ուր պիտոյցանս .
Ամեն մի դանուն ստացեալ՝
զորս թողն գրել յայլ մասեանս
Ի լերանց բարձանց բերեալ՝
Ձ ժամօք քէմերլէրն կոչմանս
Ուր մեծ Բ աւազան՝
քէֆկիրք աահին գէժ գրմանս
Եւ գիւղք ի վերայ նորա
կապեալ են լինիլ պահապանս .
20 Զգայնաց 'ե ի տրեկականաց
միշտ դիտել պահել մաքրականս
Մեծիւր եւ մուպսիւր՝
հաւատար վայր վայելականս .
Քանզի քաղաքս երջանիկ
լաւ ոգովք եւ ջրովս անըմանս
կալար արդ գքաղաքն ի ձախ՝
եւ յալմէ զպարտեզս ամենայն,
Մերձ ի ներքս բարձրագիւտակ՝
զոր կոչեն թէքֆուրի սարայնս
25 Ըրջապատիւ տորս են բնակեալ
ազգն հրէականս
Զի մին ծայրէ քաղաքին՝
ի պալատ իջնուն նաւ մթնանս
Գաւթօք մեծի գարպսին՝
զոր աւեր 'անշէն բուք ճրմանս
Բայց ծովահայտաց քարկիր՝
մեծապար թէքֆուրիս սարայնս
Աստ երբեմն աղալք ի խաղ՝
ոմն եգիտ գքար մի սուղ փայլմանս
30 կեղտոտ եւ փոշոտ տեսեալ՝
սակաւ ինչ ստուռ կարծրականս
Ու մեմն յուլթն ըստակ ծախն եւ առնոջ
ի մառնիլ քառեանս
Եւ նա պլլոց զուռ ժառն՝
սա պլլոց յերկերիւր գրլանս
Նա եւ ի հաղար զուռ՝
սպ փորձ եւ յայտնեցաւ բանն,
Լուաւ գուլյումձի պաշին՝
առնէ եւ տաշէ պատուականս
35 Ծանեաւ սատակեալ վէզերն՝
բայց եհաս լուրս այս առ արքայն
Ի տաշիլն երբոր տեսին՝
անարատ ելմաս էր փայլմանս
Գինն հարիւր հաղար զուռ՝
յի քաշն էր Ի տրամ լրմանս
Մալուլթին կոճակ արար՝
շատ խընդայր ի վերայ արքայն
Քսանուերիւ գուռն գնամք՝
Էսիրնէ գափի սա կոչմանս,

40 Եւ կաղմեր գերեզմաններ՝
պայտոցոյցն մեր հոյակապանս
Պատրիկ Սարգիսն աստ թաղի՝
պալատացոյ յուռայ գերեզմանս,
Ոմանց բնակչաց հայրց եւ յուռայ
մերձ էկրի գրլանս
Պարտեզք դարպասուք տաճկաց՝
եւ պայրամ փաշայի պուստանս,
Ի ներքս յայիրն է պէկրի՝
մեծ հոյսին եւ եկնի պաղլանս
45 Որոյ մերձ ներքս ի քաղաքն՝
կեծմուկն որ դարպային եղան,
Այլ ի վայր պաղլէք աղիւր
իբր դարաւորս յոր մեք գնամանս
Մեծաւմեծ սարայք վաղուց՝
բուրաստան կիւլխատան պուստանս,
Վայելուչ վայրք տեսանեմք
մինչ ի գուռն որ այժմ՝ երեւմանս
Քսանուերն քաղաքի է՝
ուր զլեծօքս եղեալ իբր նըրանս,
50 Ներքոյ 'Լարաւայր դրանս՝
բնակին բոշայք հայկողանս
Արքն ի տունս պմազ գործեն՝
եւ կանայքն ի ծախել շուրջ քան,
Երես ի բաց 'աղգապիւրձք՝
'աղք բազմացն ի վայրս թուրքացանս
Աստ գալթըմի հայք բնակին՝
քիւրմաճք բեռնաբարձականս,
կանչ կանչոյք 'Էկոյնդատուր՝
երթ եւ եկք պոյին անդրեանս՝
55 Եւ մեր հեռի տեսանի՝
մեծ դարպասն որ տուռուս փաշանս,
Վայր է վայելուչ 'աղալօր՝
բնտանեք զբոսնու աստ արքայն
Հատ գիւղք յալմէ յահեկէ՝
հարաւոյ ընդ հիւսին կոչմանս,
Լիթրոսն Եւռնայ շինկնէից՝
ոյց կանայքն քաղքին գուսանս
Սըբա ի տունս մուսնեն՝
եւ երգեն փողոցս ի սահմանս,
60 Ի մէլխանէքս մուսնեն՝
տարփողաց շալեն եւ խաղանս
Նոր նոր տաղս երբ ուսանին՝
երգեն բան առապելականս,
Էյ տէրաթիմէնս կէլ կիրս
զոյնուս հէմէն պիր զեմանս
(Պաւ խրքիտուլիւրուտա՝
արեւեցեալքն կրկին աղականս
Հատակ ի ձալական շարեն՝
պիր զեմանս այնու յըրփանանս
65 Խաւք ի մէջ ընդ մեր յուռայ՝
այս էր մերս նոցա պատասխանս,
Թէ բոշայք մեր շատ ի շուրջ քան՝
վաստակին սարանաց դատմանս
Իսկ ձեռք տապալկեք ջրլին՝
ընդ մեխանէնս որոյ քէֆ եղանս
Երգին ի դրեւ 'Է շարժել՝
կէլաւ զոյնուս կիր հէմանս

Ի ծան Ընդրիւտան պոյին Եւ Է

Ղարիպ սրտատարի մանկտից գէտ
 պարեն ծածին ճեմական։
 70) Դարացեալ սրտից գգեղէ կամակ տուր
 նէկիր հէման պիր զէման։
 Բասն եւ շորս գուռն հասաք՝
 որ Ենիգափի է կոչման։
 Սերմ գոյ պարուծին անպարք՝
 եւ պահորդք զի արքունական։
 Ի մէջ պարտիգացս եւ յարկք՝
 տէրվիշիցն եւ մէվախանան,
 Թէտարոնս բնակութեանց՝
 ընդ պարապիւս գրեմ՝ զհանգամայն։
 75) Գոյ ի միջոցս այսպմա
 այնա գրեաղա ընդ յոյն կոչման,
 Յանունս սուրբ Երրորդութեան՝
 որ գրեցան եւ շաքըն խափան։
 Բասն եւ հինգն եւ Սիւլիլի՝
 ներքս ճամին եւ գէշն լոգարան։
 Սերմ գրանս արտաքըն մէկարն
 էլէքճի տէտէի կոչման,
 Սա ոչ խոտէր իսկ բնաւ՝
 այլ զմադա ուտէր յարաժամ։
 80) Ըզկնի բաշայից շըրէն՝
 խըզմադողքն բզմադն ուտել տան։
 Համակ մարմնովն արճնագգեաց՝
 եւ արապ մինչ ի գլուխ համայն։
 Յամուռն եւ ի մետրն մերի՝
 եւ անտէրն ի ցից էր կանգման։
 Մին ձեռամբն բզմադն ուտէր՝
 եւ միւս ձեռն ի մէֆրէտ պապան։
 Ոչ մըրգունք եւ ոչ մըրուս՝
 անասուն անխոս իբր զհայկան։
 85) Երբ մեռաւ վէլն սահն՝
 եւ թաղման նորայ փութացան։
 Ալաւադք եւ վուգարոյք՝
 յանարգ տեղն խուռն ժողովեցան։
 Լըցաւ սատակեալ տեղին՝
 որ պատանք կուտոց էր գիգման։
 Ասնն յերազն իմ ինձ եկն
 եւ ասէ ի քէն իմ պատան։
 Ալմուկ լինէր բազմութեան՝
 թէ իմաց գոյից էր արժան։
 90) Զերազ պատմէին միմանց՝
 եւ ասնն պատանք իմ արժան։
 Մինչ վէզիրն ահմէտ փաշայ՝
 ընդ հազար հարիւր 'ւերի թուական,
 Հրամայեաց յիւրոց գոյից՝
 ասնով զինն ընդուսի այն։
 Պատեցին եւ թաղեցին՝
 հանդիսիւ գաս դաս կանգնեցան,
 Զմէյիտ նամադին առնեն՝
 որպէս թէ մուֆուի եւ սուլթան։
 95) Ասնն սա վէլուլաս՝
 ից սէվապ որք մէյիտ գրտան,
 Բայց ինձ եսպան ատամի՝
 մին հայկան թուաղ էնէ հան։
 Տէր Մարիոսն Թոֆֆիյի՝
 ասաց որ մէի եւ զընաման,
 Զճանքովն հիսար տիպին՝
 գէպ ի պրճի պարապի կողման,

Պաշտեցեալն տաճկաց վէլին՝
 զբաշա մի գգեանիւն էր կախման,
 100) Ասխէր արփեր եւ կոթէր՝
 եւ բաշան ճըրման ի գոռման։
 Տաճիկ վանն այնմ ասէին՝
 նոյն տոնուորդ ի մուստաֆայն։
 Զէլէպի վէլուլաս՝
 մեծ պատուով թաղման գոյ արժան։
 Երազքն բազմաց իբրամ՝
 քէֆին ի խոյ պատուիրան,
 105) Ոչ զնուր ոչ գհաց ճաշակին՝
 զի ապրանքն աստուծով տեսան։
 Ասնն դարմանք անմուռն տեւեքն՝
 եւ լուին է որքան։
 Ոմն պատասխանէ զայս՝ թէ՝
 ծանիր դու գարտաշ մուսլիման։
 Ի մէջ կենացըն յաւուր մի՝
 խիտս սիրուն նորս բարեկամ,
 Հաստ մաղթեալ եւ յոյժ տոփակալ՝
 վէլինն էաւ զպատասխան։
 Ասէ այ իմ սիրելի՝
 ընդէր զիս խոշտանգես այդքան։
 110) Ո՛վ է աստուծոյ ծառայ՝
 ո՛վ օրինապահ մուսլիման։
 Զի խօսիցիմ ընդ նմա՝
 կամ անգամ տայցեմ մին սէլամ։
 Պարտ չէ վէլուլասհից՝
 ընդ շաղախեալսն խօսիլ միանգամ։
 Մէկար շինեցին եւ յարի՝
 կախնն զմադն ի վերայ նըշան։
 Պահապանք նստին ցարդ եւս՝
 քարոզնն թէ բժկարան։
 115) Կանայք խաթունք եւ խանդիք
 եւ սուլթան կուտոք փութացան։
 Այլք եւ զֆաթիհէն կարան՝
 մաղթելով ի նմանն զէֆան։
 Փարէրք մէկարին վըպ՝
 լի ջրովք պատրաստի եզան,
 Դեղթափք սրտացաւ խոտկաց՝
 տղայականաց 'ւամոյց տալ գորղայն։
 Բըսուին շըփուին զլուրն զայն։
 Եւ յաշ 'ւերեսս 'ւի կուրծս 'ւի փխտան։
 120) Մինչ ի փոր 'ւ ի պորտ տանին՝
 աստակեալքն գոցա յայս նրման։
 Կեռք տաճկաց յերկուսին կողմն՝
 այլ յառաջ յաւնաց այսպման,
 Այսրմ որ պտլելիկ ասնն՝
 մերձ յունաց սակաւ գերեզման։
 Սա յառաջն էր մանաստիր՝
 Բանայեա տիրամօրն անուան,
 Յօլով մարգիկ մեզ պատմին՝
 գտրա հրաշքն բրժըղութեան։
 125) Կոչի եւ խրիուրիյի՝
 ի թարգմանն ոսկի աւաղան։
 Իբրու ջուր առողջարար՝
 կիսամահ մն յայսմ ողնութեան։
 Յառաատաղն սորա ասի՝
 անուուկ մեծ երկթիդ շափական։
 Ի մէջ կամարին կապած՝
 եւ օրակ մ'երկուրէր կախման։

Ի մերում ժամանակին՝
 աղայք յօղն այն ձգէին բղպարան,
 180 Եւ օրօրուէին զնովաւ՝
 եկողքն յախտ եւ կամ ի զբոսան:
 Ոմն ֆիրէնէ ճարտար Ռէմիլ՝
 յարհնստ քալ էրկրաշափութեան:
 Գայլ եւ սպասէ զշէնքով՝
 վեր առեալ ուր հետքն շերեւան:
 Արդ՝ կայ բոց իբր զպատուհան՝
 տեղ սնարկին ընդ կամարն այն,
 Թէ իրաւ է ափէնթ՝
 սնուկն լի սկեններէ զբծեան:
 135 Եւ ընդ մեր ժամանակ տեսաք՝
 ընկուզե ծառք որ մեր յայտմ՝ կան,
 Չնախմբէ բարեցին ի խոր՝
 սսկի եւ արծաթ վեր առան:
 Յառաջ քայլենք ընդ շէրիմն՝
 ուր յազգէս շատ բիւրք թաղեալ կան:
 Սուրբ Գեորգայ Սուրբ Սարգսի՝
 սուրբ Նիկիօն ընդ տիրածնին սահման:
 Բընակշացն նընջեցեալք են՝
 պանդխտոց շատք են անըջան,
 140 Բազմաջ քարինքն են աղայք՝
 որք ճոխքն են զբրած ըզնըջան:
 Եպիսկոպոսք վարդապետք՝
 նահատակք շատք ասա ի թաղման,
 Ի գիրն կենաց են գրեալք՝
 ուր տեսցուց զնոցայն տապան:
 Բայց քեզ ցուցանէ՛ հարկ իմ՝
 յանուանէ որք աստ վընացան,
 Չորս ի ծերոց մեր լուայ՝
 'ւորք ի մէջ գոլ հրաժարական:
 145 Ամն մի սիրերէ եկեալք՝
 թէ կամայ եւ թէ յակամայն,
 Աւուրքք ինչ աստ պանդխտեալ՝
 պաշտքլիս եղեւ գարարան:
 Յահանէս եպիսկոպոս՝
 որ աստ գոյր պատրիարք կոչման,
 Քօթ կարապետն եղնկու՝
 աշակերտ Պետրոս կառկառեան:
 Ի վերն եւ ալմածօր՝
 ծերք ոմանք ընդ Մինաս քահանայն,
 150 Յաղմուչքն ծրուապառակին՝
 յարքայի գուռն զենեցան:
 Ընդ վայր յանօգուտ խորհուրդն՝
 յանմշտից փառքուսեց զիտման,
 Ընդ որ յոյնք եւ շատ գրամով՝
 ահիւ եւ տուգանօք պըծան:
 Եւ կիրակոս Բարուին՝
 որ ի կարգն պատրիարքական,
 Ուրհայցի Եօհաննէս՝
 'ւապ Պաղոս տիկերիկին ընդ այն:
 155 Պարիպ եւ անաւր հապէշ քահանայն
 սուրբ 'ւաղնըռական:
 Ի սուրբ Սարգիս մահ հնան՝
 թաղեցաք անգիր 'ւանըջան:
 Եւ Թօրոս Սերաստացի՝
 կաթնուլիկն կրկնիկոյ տան,
 'նորատունկն Սերաստարդ՝
 կիրական որ պէլէնկիւսն:

Անժուր Եօսէֆին կեսարու՝
 եւ յակօրն պէլէնկիւսն,
 120 Եւ Ստեփանոս մեղրեցի՝
 աստ պատրիկ որ լեալ պարտական,
 Պապա ճաֆէրէն հանկինք՝
 երկ աւուրքք էառ զվախճան:
 Թուրկուրանցի Նիկիօն՝
 աշակերտն Արաօ Թուրկուրան:
 Եւ ամփեցի կիրականն՝
 պատուական օղլին կոշական:
 Ի կարգ սոցուն թաղեցաք՝
 զքեօմուրճն սոցուն պատուական:
 165 Համալ մատաղն Գրիգոր՝
 նահատակն զարմանապան,
 Չնախմբէ թիւսն թէ կամի՝
 ի գրեւ լինիս ի խրեղման:
 Վեր ասացեցոյն դասեալ՝
 դամփեցի խօծայ Նընմիայն,
 Որոյ որդին բարեպաշտ՝
 չէլէպին այն Մալաքիան:
 Թուին հազար ընսուսն եւ ութն՝
 ի ստամբոլ նախկին երբ գայր այն:
 170 Հօրս եւ մեզ լինէր ծանօթ՝
 սիրելի եւ յոյժ բարեկամ:
 Ընդ ժամանակ մեկէկի՝
 որ աշմէս փաշայն էր կոչման,
 Յամփայ եկեալ գոլ վեզեր՝
 գայր ընդ նա որ եւ սիրական:
 Չքսան եւ հինգ քիւրէնթին՝
 զմեր հայոց սա վեր բարձական,
 Բնախն քերեալ ընդջոցոյն
 տէֆթերիցն որ արքունական:
 175 Մեծ յիշատակ եթող սա իւր հոգոյն՝
 եւ նախնեացն համայն:
 Որ պտուղ միայն տաացեալ՝
 չէլէպին Գասպար պատուական:
 Չոր բարբարոյ լըտեմք՝
 հարազատ նախնեացն իւր նըման
 Հայրն ընկաւալ վեր խնդիրս՝
 հանգչիցին ընդ փառս Աստուածութեան
 Տէրն ամենազօր բազկօք՝
 զիւր օծաղն պահէ անսասան,
 180 Երբդոյ որդիս ուռնացեալք՝
 մեզ պարանք ճոխածնմութեան:
 Աստ ոմանք խօծայք գալֆայք
 դարգանքն զիւրեանց գերեզման,
 Քրիստոսի բանն ի կատար՝
 որք ներքոյ գաղաշնոտ ժընան:
 Երիս ունի սա զօգուտ՝
 զի պատիւս ըզսեր մեր ցուցման,
 Եւ նշան յեանոց թողուն՝
 զի յեանոցն եւ զիւրեանցն հոգան:
 185 Անթիւն եւ հոգուց օգուտ՝
 զըթութեան տեսան աւետարան,
 Եւ պատարագն վերբերող
 արեւութեանց հանգիստ սփոփարան:
 Ի հայիւս զիւնեղ մատաղաներն՝
 եւ ասեմք մեզ եւս պահեալ կան,
 Հայիմք ի վերայ ծերոց թէ վերջն է
 եւ այս մեզ գիպման:

19) Հայիմը աղքատաց վերայ՝
 զմեծատունն 'ւորք գողազ մեռան,
 Միակէս զգեանով անկեայք՝
 'ւանճարով խեղճ ի հող լուծան:
 Հայիմը ի վերայ սրբոց՝
 երանեմք եթէ վարձք ձեր կան,
 Հայիմը ի վերայ շարեաց՝
 'ւասեմք թէ պարծիլդ ընդունայն:
 Օրինակ ցոյնս առնելով՝
 որպէս թէ զգաւորութիւն կարդան,
 կամ թէ զհամայնից կերպարանս՝
 յիշեմք զվասն եւ զլան որ անցան:
 195 Այսքան օգուտ մեր գալն ասո՝
 զգուշանալ անտից մեր համայն,
 'իօրհնել տուօղն զվարճս առնու՝
 'ւուսուսցէ մեծ կոչի կեանքն յայն:
 Տէր վարդապետ, հոգեղ մին՝
 'ւասասցես սոցուն փրկութեան,
 'իսպ անգաւատանօք վարիմք՝
 բնդ կանաչ կակաւս բուսական:
 Քսան եւ վեց գուռն է՝
 որ հասաք ի եօթնեակ կրպն,
 200 Գերեզմանք զարամանցոց՝
 քաղաքիս գօլով յանդիման:
 Մերձ գրանս թգրաթ ասեն
 ի խանտէկն երկրորդ պարբապեան:
 Եղն եւ կոյն ընդ ձմբան՝
 ուր ծախի բնակչացն համայն:
 Սփարք են առնել ապուխտ՝
 լեզիզ է սուճուխն հայկական,
 205 Զի յոյնք սակաւ զայն առնեն,
 մէջ լեզուն գինւոյ մեղէ կան:
 Այլ յառաջ սալախանէք՝
 ուր եւ սպանդանոցը շինած կան,
 Գասապքն ընդ գիշերն զենուն՝
 յայլոց բերեալ խանութ խանութ տուն:
 Հարիւր խանութ այլ յաւել՝
 ի քաղաքս կոփաւ եւ եղան,
 Երեք հարիւր ոչխարաց՝
 ընդ կրպակս ծախեն ազգն իւնան:
 Թող զիւնիշարեաց թայիւնս՝
 ուրոյն են գտապքն նոցայն,
 210 Զամենայն աւուր բաշխի՝
 եւնի յօտալարն յէթ մէյտուն:
 Թող եւ զարքունի գասապա՝
 որ յերկու պալատն պաշտաման,
 Գեղմն եւ կաշի անթիւ բեռն՝
 կու տանին ի Ֆրէնկիստան:
 Աստ խանութ եւ խան շուկայ՝
 գազ չէշմէն եւ պատէխանան:
 Ուր եւ թապախք սեկեգործք՝
 մագաղաթ թէ քօզ պիտեանան:
 215 Մարշիկ մորթի այլ եւ մաղից՝
 հալածի լար մոմ իւզ թափման,
 Սաղից քնարից հաստ եւ նուրբ՝
 ի սոցունց տես յառաջմանան:
 Գազ չէշմէի գօլ պատճառն՝
 յարածիւն փորէ զվաւր գտման:
 Մարդիկք փորեն եւ բրնձե՝
 զոր բերեն եւ զաղբիւր շինման:

220 Այլ յառաջ յեղերք ծովուն՝
 տես ցմաքաճօրեայ այրաղման,
 Պանդալէյիմն որբոյն՝
 զեղքենտէր չէլէպի պաղլան:
 Սա գեօզ եղբար ծովուն՝
 քաղաքէս ժամաւ մի շափման,
 Տէրուէրքն սամաթիոյ՝
 երբ գինւոյ պաւքին ծարաւման,
 Թուպին հետեւակ զբնան՝
 պապականքն ջերմիք զովանան,
 Ըստ անործակի սրբախց՝
 ցոփաշարքն կանկ կանչեն պօռան:
 225 Քարանց մատենք ուստ հանեն՝
 որ թաշլք կոչի տեղին այն:
 Այսպէս են գիւղք վայելուչ՝
 ընդ ծովովս մինչ այիստիֆան:
 Այլ յառաջ գալաթարեայ
 ուխտատեղ քիւսա այրաղման:
 Եւ մերձ այն՝ ֆիլուրեայ՝
 արքունի գեղեցիկ պաղլայն:
 Օգոստոսի աւուրն՝
 ի տօնի տիրածոն փոխման
 230 Յոյնք եւ Հայք ի քաղաքէս՝
 ընդ կանամքք ի յուստ յորդ երթան:
 2էքմէնէ անդ փոքր եւ մեծ՝
 իբր ի գող մտեալ ծովակն այն:
 Գուսպուրկազ եւ փըլատոս՝
 մինչ գնամք ի յարակիւայն:
 Ուր աթոռն սուրբ անդրէի՝
 պատուական վանք եւ մեհաստան,
 Եւ թէքֆուր տաղն գասապա՝
 ուր բեռեռն թագաւորին կան:
 235 Աստի մինչեւ յետրէնէ՝
 Թարսիս կոչի վայրքն այն,
 Եւ անտի մինչ Պէլիկրատ՝
 Մակէդոնիայ եւ կոչման:
 Եւ անտի մինչ մերձ Նէմէ՝
 այն Ունկարիայ յորժըմայն,
 Իսկ Նէմէնէ այլման՝
 եւ Ճերմանիս ասացան:
 Ծովեղբորք պըսլիա՝
 եւ աթէնս կոչեալ է մեռան,
 240 Արվանիզ կուկարիա՝
 մերձ Վենէժ որ Խղալիան:

ԶԻՆԳԵՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Միմիս ի Սուլէյման Սէրաս: Այլմասապ իսկէլէիս:
 Պոստուլթիւն Էյիպ Սուլթանն եւ Թուր կապուլոյ իսա-
 գաւորաց:

Բուս է ինդրեմ վարդապետ
 շաղկապգին ընդ այլս զոյս իմ բուն:
 Տեսցուք միայն զմեր երկիր՝
 եւ թէ այս առ մեզ տիւնան:
 Ընդ որ եկաք անդ հացոյճ՝
 զի մեր ուսն է այլմանաւորն,
 Մըտուլ ի հաւակս մեր
 եւ յայլ վայրս լեցուք ի զբօսան:
 5 Բայց միջոցս եօթն կոյիս՝
 որ մերձ եմք սիլիվիլի գըրան,

Փոքր մի հանգչիմք ձիօքս մեր՝
մոցուք ի սուլելման սէհրան։
Սա պարտեղ վայելադէտ՝
ծանօթի տաճկի մեր ոման.
Ելցուք վերնայարկն նստիլ՝
եւ դիտել ըզվայրադ ամենայն։
Ծոցն առաջի ծածանէ՝
գոր տեսցուք ի հարաւ կողման.
10 յԱրեւելս կողմն է քաղաք
յարեւմուտս հիւսիս հովտակուն։
Արտորոյք են շէմէնգարք՝
տրէխտիտան պարտեղ եւ պօստան.
Ընդ հովանեւ սաղարթեալ՝
ծառոցս ի գահոյս բազմական։
յԵրկրտասանից հողմոց՝
սիրտք զմայրեալ եւ ի զուարթութեան,
Պրտէ փիայէ սագի ինմէյի
լալի բըզաւան։
15 Գոհացիր Տէր վարդապետ
ըզբարեաց տուողէն յարածամ,
Ելցուք ընթացուք ուշիկ՝
դէպ հիւսիս որ պլանսարան։
Մուսա Տապէթ արացոյք՝
ընդ ճանապարհս մինչ ի յաւարտման.
Հասցուք շըլեցուք ըզվայրսն
պարտիզք պօստան բուրստան,
Ծովեզերացս իսկէլէք
յայվանսարայէն որ սկըսան,
20 Տէֆտեր իսկէլէսի՝
Աստ շէմէկիճիկեր կոչի
շինուածոց փուռք եւ քերթանան.
Չանաղ շէմէկի փարշ պընակ՝
պըտուկ եւ պօստած տէտիքն այն։
Իւղոյ մեղեր եւ գինւոյ՝
եւ լըոյ պիտոյք եւ աման.
Շատ խաղալիք սանդիկա՝
եւ տղայոց պէս պէս շինեալ կան։
25 Եւ թիւիմահճութում հողոյ՝
որ սպիտակ եւ հոտով բուրման,
Յեղ ցեղ շինուածք փարշ քեասէ
ախորժակ սրտից զանազան։
Ընդ կազմելն ի բերանն նախկին՝
զգիր պէյթի ընդ նստս բացման.
Աւան ըմպելոյ ի նոցրունց՝
ղլուրն յամանն սրտի զովգոյման։
Կամ սակս թիւիմահճութում՝
գրուատ իմն որ աղեւուական,
30 Յերկիր հեռի աստին զայնս՝
եատիկետար թեօհվէ լարմաղան։
Սա ի ժամանակս յունաց՝
ձգնութեանց վանք եւ մենաստան,
Այժմիկ մեջիտք էւ ձաթիք՝
գոր փոխեալ լայլքն նոր շինեցան։
Տես որքան բնակութեւնք՝
փաղար եւ խանութ շուկան.
Փուռք եւ բաղանիք ի շուրջ՝
յեղը լ ի դարդ եղեալ տաճկաստան։
35 Գիտեմ զի հարցմունք առնես՝
զի առանք զշինուածան որ աստ կան,
1 Ոյս տողին կէտը կը պակտի ձեռագին մէջ։ Եր. Հ

Զպատճառ էյուպ կոչելոյն՝
պատմեն զայս տաճկաց լիպասան։
Ի Պաղտատու դան տաճիկք՝
խալֆէից նոր իշխանութեան,
Դոմով ի մարտի դիմեն՝
դիտտամեղ առնուլ տանջեցան։
Հրաշիք կոտորին հանուրքն՝
եւ սակաք ի կզգի մեռան,
40 Էյուպ էնսարի կոչեալն՝
գորտգլուխ եկեալ ընդ նոցայն։
Աստէն մեռեալ թաղեցաւ՝
թէպէտ գոլ յունաց աներշան.
Այլ տաճիկք զնշանի կաշնուն՝
գաւ զապի վէլի հաշուեցան։
Ոպասէին սորա բախտիւն՝
իբրեւ թէ իւրեանց յաշըման.
Սորա երեսաց շրին առնելոյ
զբաղաքն փութայան։
45 Թաթարն որ զեալֆէն ջնջեաց՝
ապ օձաղն երէկ ալոսման,
Անցին ի յուռուճիկ՝
էտրէնեաւ յայս կողմ՝ զիմեցան։
Իշեալ ի յօգմէյտանէ՝
զեառեղին աստ յուպ սուլթան,
Աղթիւք այսմ յաթըղաւ՝
որ վերայ գահիս փութացան։
Երկրորդ պատճառ զայս ասեն՝
ի բրոց ազգին յունական,
50 Թէ վերջին արքայն յունաց՝
անկարգ լեալ եւ անդաստատան.
Ոմն Յօբ անուն աստ ձգնէր՝
աստուծոյ գոլ հանդական.
Իբեւ ի նմա հրեշտակն՝
եւ ասեր զայս իբր ի տեսելան։
Այսպէս ասէ Տէր գընա՝
եւ ասա առ Յունաց արքայն,
Դարձիք յանօրէնութեանց՝
՝ Է ի շարեաց գործոց ձեր համայն։
55 Դատաստան ուղիղ առէք՝
կատարեալ զտեսան հրաման,
Տէր ձեզ բարկացեալ է արդ՝
զի բարձր զպատիժն կործանման։
Իսկ Յօբն ի պալատն գնաց՝
եւ ասեր զայս բան մեծապէն,
զԳօր ծաղը առնէին նոքա՝
եւ կոչեն ճոխալ գիւական։
60 Վյս բան եւ երկրորդ անգամ՝
հրեշտակէն լինի ի տեսելան,
Երբ երթայր Յօբ յապարանս՝
եւ գոչէր իբրեւ գԳժման,
Քամահան վերաւորեն՝
որ դառնայր ի խոր տխրութեան.
Երրորդ հետ հրեշտակն հարկէր՝
որ երթայր եւ դառնայր ունայն։
Զարորդ անգամ այս կրկին՝
առ սուրբն Յօբ տեսին յանգիման.
65 Ասէ գնա՝ յետրէնէ՝
եւ ասա տաճկաց զայս իմ բան։
Գրեաց Յօբ առ թագաւորն՝
Մուհամմադ ուր անդ գահարան,

Ասէ տէր աստուածն իմ ինձ ապր
արար 'ւետ քեզ հրաման,
90 Զի գայցես ի քաղաքս մեր՝
կոտանգնուպօրին կոչման:
Իո մատնեցիք ի ձեռս քո՝
եւ տաք քեզ անաշխատական:
Իսկ թագաւորն Օսմանցոյ՝
եւտն գնա ի գգեան ճրգնութեան,
100 Զպատճառն ընդին 'ւտանանէր՝
եւ զերթիցս երեւումն տեսնան:
Երբ տեղեկացաւ բանին
ի տեսանէ առաքումն նորայն,
Հրճուէր եւ շուքիւր աւեր՝
զատուածոյ եղեալ գոհարան:
Իւ հանեալ զիւր մատանին՝
տայր Բօրայ ընդ սոյն պատուիրան,
110 Ասէ յորժամ տէր տալէ գլաղարն՝
որ ետուր գայդ պատգամ,
Բերցես զայս իմ մատանին՝
յիս տալցես զու անփորձական.
Գառնայ Բօրն եւ գայ իւր տեղին՝
'ւ ի տեսանէ եհաս իւր վախճան:
Երբ զիտաց նախ զիւր վախճանն՝
տայր կտակ եւ խիտս պատուիրան,
Մրտերիմ աշակերտին՝
մի ումք տալ ըզմատանին զայն:
Կախեալ վերայ շերմի իմ՝
պահելով զու զգուշական.
120 Բայց զպատճառն շատեր նմա՝
այլ պահէալ զկտակս իմ միայն:
Յետ առման մեծ քաղաքիս՝
երբ տեսին տաճիկք զմատանին զայն,
Դռնուցին մեծամեծաց՝
զոր հարցին ընդ աշակերտն այն:
Ուստից անկաւ ի ձեռս քո՝
մատանիս որ ե պատուական,
'նա տաւր՝ եւ ոչ գիտեմ՝
այլ տէրն իմ կտակաւ ետ ինձ գայն:
130 Որ է տէր գերեզմանիս՝
իմ է սա կախեալ յիմ տապան.
Տաճիկք գին տան մատանւոյն՝
երբ շիտայր լինէր գիմարան:
Երթման արքային պատմեն՝
թէ այս ինչ տեղի կայ իրք մ'աննրման,
Մատանի մի որ քո կարծեմք՝
եւ չ'եղեւ հնար առնուլ զայն:
Ելեալ թագաւորն երթայր
ի կոյմունան շըջիլ ի գրօսան.
140 Էհաս 'ւ ի տեղին եմուտ
երբ ետես ճանաչեաց զիրն զայն:
Բայց զայր որ ոչ էր տեսալ՝
հարցանէր զպատճառն եւ զբան,
Ո՛ տայ ով ետ քեզ զմատանիս՝
զոր կախեալ ես աստ անարժան:
'նա տաէ մեռեալս որ աստ՝
ուսուցիչն է իմ պատուական,
Պատուիրեաց ոչ վաճառել՝
այլ պահել կախել զգուշական:
150 Արքայն ի ձեռն իջեալ՝
համբուրեաց զնորա ըզերեզման,

Եղեալ բոլորն իւր
ի վերայ տապանին որ կայր յանդիման:
Եւ գարձաւ յապարանս իւր՝
եւ կոչեաց զմեծամեծս համայն,
160 Ասէ ես գեռ շեմ իշեեալ՝
ի վերայ քաղքես պատուական:
Եւ մեծ այսպ արար անդ՝
սիրահիւք ընդ եկեղեցեան,
Տիպան խաղի ճեպեճի
եւ թօփէր դառ դառ զինեցան:
Մուֆտին ընդ գաղտնեքին՝
վեղերն եւ եկեղեցի արան,
Ընդ առաջ արքային երթեալ՝
մուշտիկք նախ գոչեն ի ձայն:
Ի նշանակեալ տեղին՝
բաղուլ թեմաք գնացին հասան.
Իջեալ թագաւորն ի տեղն՝
համբուրէր գարձեալ զնոյն տապան:
170 Ասէ լուարուք ինձ դուք
ազգ 'ւ ազնիք եւ զօրք ամենայն.
Զի հանգուցեալ այլս՝
եկն ինձ եւ երբ գատուածոյ պատգամ,
Այս երեք ամբ են որ ես՝
սպասէի սորա սուրբ տեղեան,
Զի եկեալ բերցէ առ իս՝
զմատանին ընդ որ եղան ըզնրչան:
Ապա առեալ զթուրն իւր ի ձեռն՝
նախ զեղեանս ի նոյն գերեզման.
180 Պատեաց զմիջքն իւրովք՝
եւ զմաղթման լինէր ընթերցման:
Ասէ այս օրէն լիցի
ըզինի իմ եկեղաց համայն.
Զարմաց որ նստին ի գահս՝
նախ աստ գալ զուխտ կատարման:
Զթուրն իւրեանց աստ կաղեպքեն՝
զի սմանէ եղեւ ինձ նշան:
Անաշխատ առնուլ՝ զքաղաքս՝
երբ սա զազդումն յաջողման:
190 Գրեցիք այս պատմութիւն՝
զարմաց իմ կրտակ պատուիրան.
Նախ աստ ի վճար նամագին՝
'ւալայիւ դառնալ յապարան:
Ասան այն նստողն ի նոր գահ՝
արքայք որ կոչեալք այսօրման.
Զպայլմն կարգալոյն յետոյ՝
եւ զաղթման գահանտուլեան:
Նախ ելքն ի վերայ ձեռոյ՝
այլայիւ գայ յեռալ սուլթան,
200 'ւ աստ նախ զնամագն վճարեն՝
զօրացն եւ զխաւորացն այն:
Գաղտնաքէք եւ մուֆտի՝
սուլէհա շէյխք եւ ուլէմայն,
Վալեբլայ համայն զօրք
վեղերն եւ եկեղեցի արան:
Ապա էռալք էնար կոչեցեալն՝
որ աստ գերեզման.
Միլահատքէն զթուրն առնուլ՝
եւ զմիջքն կաղեալ եւ դառնան:
210 Եւ հրամայեաց թագաւորն
զարգարեւ զնորուն գերեզման.

կամարածե շինուածք՝
 եւ ճամբ հոյակապ լըրման.
 Այլ գոն մեծամեծ ճամբը՝
 եւ տաճկաց պարտէզ եւ պոստան.
 Դաւղիկս շատ ի վայրս ծախին՝
 զոր թողցուք զանուանեն զանազան:
 Եւ յեղբար ծովուս գարպաք՝
 որ արբայադուք եւ սուլթան,
 Ընդ որ քեօրֆիղ է ծովուս՝
 Եւ այլ յառաջ տարբը լընուն զեհան:
 Աստ եւ գարձի պաշին է՝
 յարբուհին կրեն յամարան.
 Եւ հայք ոմանք բնակութեամբ՝
 ի պալատ յեկեղեցին գան:
 Ընդ սահմանօքս շատ են՝
 պոստան՝ ուր պուլլար եւ հայ պարտիզպան,
 Աւաին ծովու փորու՝
 ուր ծայր մի ծովուս երեւան:
 (Ըրբուսիսիս)

ՄԱՏԵՆԱԳՐԱԿԱՆ

ՄԻԹԹԱՐ ԳՕՅԻ ԴԱՏԱՏԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՄԱՍ
 ՀԻՆ ՔԱՂԱՔՈՑԻՆԱԿԱՆ ԻՐԱՆԻՆԵՐԸ

ՀԱՏԱՌԱՇԻՆ ԵՐՐՈՐԴ

ՔԱՂԱՔԱՏԻՆԱԿԱՆ ԻՐԱՆԻՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՐԻ

ԺԱՆՈՒՅԻՆ ԻՐԱՆԻՆԵՐԸ:

Գ.

ԺԱՆՈՒՅԻՆ ԱՆՈՒՅ ԿՐԻՆ:

(Ըրբուսիսիսիս)

II.

Միթթար Գօշի իրաւարանական կարգերը
 ժառանգութեան վերաբերմամբ համապատաս-
 խանում են շատ քիչ բացառութեամբ ըստ
 Մօրգանի ընդունած երրորդ շրջանին: Յիրաւի
 ներքայ բերած բացատրութիւններէ կը տես-
 նենք, որ ժառանգութեան իրաւունքը չէր կա-
 րող Գօշի Էմ ընդունելու համար՝ սահմանելէ:
 Գիտենք, թէ ինչ յարգութեամբ էր տեղի
 ունենում ըստ Միթթար Գօշի ժառանգական
 իրաւունքն ընտանիք կազմող ազգականների
 մէջ, երբ հայրը մեռնում էր եւ ժառանգու-
 թիւնն առանց որեւէ կտակի թողնում:

1. Զօր մահուամբ ժառանգում են նախ
 եւ առաջ նրա օրդի. նմանապէս Գօշիք օրդնք
 տանն են եւ մարդու չեն գնացել տակաւին

(II, գլ. ԿԲ, ԿԳ, ՂԶ): Արդ, առաջի հայեաց-
 քից կարծես աղետալական սկզբունքը խախտ-
 ւում է: Միթթար Գօշը, թերեւս ինքն էլ խոս-
 տովանում է այդ, քանիցս կրկնելով իւր յօ-
 գուածների մէջ, թէ մովսիսական օրէնքների եւ
 այլ օտար կանոնների մէջ գուստրների ժառան-
 ցական իրաւունքները սահմանափակուած են,
 բայց թէ ինքն աւելի օրինաւորուած չիտակ է հա-
 մարում չզատել օրդինների ու գուստրների ժա-
 ղանգական իրաւունքները (II, գլ. ԿԲ, ԿԳ,
 ՂԶ): Այստեղ տեսնում ենք Բիւղանգական
 իրաւունքի ազդեցութիւնն հայկականի վրայ:
 Գեոեւս Եղևտինյանը իւր XXI Դօվեյալի՝
 մէջ յայտնում է, որ հայերի մէջ՝ «բարբարո-
 սական» սովորութիւն կայ խորութիւն զնել օր-
 դինների եւ գուստրների ժառանգական իրաւունք-
 ների միջև, զրկելով վերջիններին ժառանգու-
 թիւնից: Իւր այդ օրինական գրութեամբ Բիւ-
 ղանգական կայրը արգելում է այլ եւս այդ
 տեսակ խորութիւն եւ հրամայում է աղայոց ու
 աղբիկների ժառանգական իրաւունքը հաւասա-
 րացնել... Ut et apud Armenios haec ipsa
 tenere, quae etiam apud nos occasione suc-
 cessionis feminarum, et nullam esse differen-
 tiam masculi et feminae, sed sicut et in no-
 stris legibus dispositum et secundum quam
 figuram heredes edistant parentum, hoc est
 patris et matris, et avi et avae et adhuc lon-
 gius, et eorum qui post ipsos sunt, hoc est
 filii et filiae et quemadmodum ipsi hereditatem
 transmittant. Սակայն, ինչպէս եղբակցնում ենք
 մեր Գատաստանագրքի յօդուածներից, բիւղան-
 ցական այդ ազդեցութիւնն չէր հասել լիովին
 իւր նպատակին եւ անկարող եղաւ խախտելու
 աղետալական սկզբունքը հայ ժառանգական ի-
 րաւունքից, մի սկզբունք, որ պահանջուելով
 մինչեւ օրս ժողովրդի սովորութեան իրաւունքի
 մէջ տակաւին իւր ազդեցիկ դերն է խաղացել
 եւ խաղում է հայ իրաւունքի պատմութեան
 մէջ՝, Երեւի Միթթար Գօշն տեսնելով, որ
 հայերի մէջ խիստ արմատացած է եղել աղետ-
 ալական սխտմը, կամեցել է մի տեսակ հաշ-
 տեցնել իւր Գատաստանագրքի խմբագրած յօ-
 գուածները ժողովրդական սովորութիւնների հետ:
 Ուստի մի կողմից՝ հաւասարեցնելով օրդինների
 ու տանը մնացած գուստրների իրաւունքը ժա-

1 De Armeniis ut ipsi per omnia sequantur Ro-
 manorum leges, 536 an.

2 Համար. մեր յօդուածը՝ հայ Ժառանգական Իր-
 անքը, Աղայական Հանգէս Գիրք XV ե. XVI.